

70 JAAR LATER

De onvergankelijke stilte van Oradour-sur-Glane

IK HEB ALTIJD GEDACHT DAT ER TWEE SOORTEN STILTEN WAREN: DE GELUIDLOZE, DIE JE IN VERAFGELEGEN KLOOSTERS OF KERKEN ERVAART EN DE VERDOVENDE STILTE, DIE VOLGT OP EEN ENORME KNAL OF NA HET ONTVANGEN VAN EEN DOODSBERICHT. BEIDE ZIJN VAN TIJDELIJKE DUUR. NA EEN PAAR MINUTEN KOMEN ALS VANZELF TOCH WEER ALLERLEI GELUIDEN OP GANG: HET GETJILP VAN EEN VOGEL, EEN VER VLIEGTUIGJE OF, OMDAT JE DE SCHRIK OVERWINT, ER AUTOMATISCH WEER STILTEVERSTORENDE GEDACHTEN DOOR JE HOOFD GAAN SPOKEN. IN ORADOUR-SUR-GLANE HEB IK GELEERD DAT ER OOK EEN DERDE SOORT BESTAAT: DE ONVERGANKELIJKE STILTE.

TEKST: ANDY ARNTS - FOTO'S: MARCEL REIMER

OOIT WAS HET EEN LIEF PLATTELANDSDORP VAN weinig betekenis, zoals er zoveel over het Franse land verspreid liggen. Af en toe kwamen inwoners van het nabij gelegen Limoges er de landelijke geur opsnuiwen of om een hengeltje uit te werpen in de Glane, het riviertje waar de gemeenschap aan grensde. Maar verder genoot Oradour evenveel internationale bekendheid als Millingen aan de Rijn.

Dat veranderde op slag toen in de voormiddag van de tiende juni 1944 plotseling een SS-pantserdivisie het dorp binnen reed. Waarom de Duitsers dat deden weet niemand. Wel wat er daarna gebeurde: onder het voorwendsel van een identiteitscontrole werden de nietsvermoedende burgers, die nauwelijks beseften dat Frankrijk in oorlog was, uit hun huizen getrommeld en naar de marktplaats gedreven. Mannen aan de ene kant, vrouwen en kinderen aan de andere kant. Vervolgens verdeelde men de mannen over verschillende locaties, terwijl de vrouwen en hun kinderen in de dorpskerk werden samengebracht. Toen iedereen 'veilig' zat opgesloten, openden de Duitsers het vuur. Eerst waren de mannen aan de beurt en even later plaatsten ze een bom in de kerk die ogenblikkelijk explodeerde. Alles wat daarna nog bewoog werd koelbloedig neergeschoten. Hierop plunderden de soldaten alles wat voor het grijpen lag, staken het hele dorp in brand en vertrokken de volgende ochtend in volle tevredenheid, een smeulende, naar dood en verderf stinkende brandstapel achterlatend.

Grillige silhouetten

Toen generaal Charles de Gaulle begin 1945 de ruïnes van Oradour zag, was hij zo diep getroffen dat hij opdracht gaf het dorp in de

huidige staat te conserveren 'opdat men nooit zou vergeten wat hier heeft plaatsgevonden'. Zodoende ligt het *village martyr*, op de schoongebezemde straten na, er tot op de dag van vandaag nog precies zo bij als toen na die fatale junidag.

Het dorp van weleer is nu een openluchtmuseum waarvan de grillige silhouetten zich spookachtig tegen de helblauwe hemel afte-

kenen en waar dagjesmensen zwiingend doorheen schuifelen. Aan de lange hoofdstraat met zijn verroeste tramrails staan de overblijfselen van panden waar de plaatselijke middenstand floreerde. Ooit moet het hier hebben geroken naar versgebakken brood, naar het reukwater van de kapperszaak, naar de motorolie van garagehouder Poutaraud. Op de voorgevel van zijn bedrijf hangen nog altijd zijn Renault-bordjes. Ooit klonken hier 'mensendag-geluiden' – geluiden van een normale mensendag waarop gewerkt, gelachen en gehuild wordt. Van blijde kinderstemmen, opgewonden buurtpraat,

hondengeblaf en andere geluiden die samen met de bewoners mee het graf in zijn gegaan.

Het Pompeii van de Limousin

De bezoekers schuiven verder. De drukkende stilte heeft hun het zwijgen opgelegd. Er heerst verslagenheid. Ze zien verroeste fietsen, weegschalen, ketels en Singer-naaimachines tussen het gruis van de ingestorte panden liggen. Van enkele voorwerpen is zelfs bekend aan wie ze hebben toebehoord. Uit sommige huizen groeit een boom. De natuur begint Oradour te heroveren. De natuur is meedogenloos en voedt zich met de dood. Daarom staan bomen op kerkhoven er altijd zo mooi bij. >>

**DIE GONZENDE
STILTE, DIE ALS EEN
DEKEN OVER HET
DORP HANGT, IS
BEANGSTIGENDER
DAN DE RUÏNES**

Hoofdschuddend struint men verder door het Pompeii van de Limousin.

Ginds is de kerk waar de meeste slachtoffers vielen. Als ze al niet gedood waren door de explosie die het hele dak wegblies, dan was het wel door angst of verstikking. Ook hier waait het frisgroene loof van zacht ruisende bomen. Samen met de vogels zorgen zij voor het enige geluid. Maar juist deze geluiden maken de stilte hoorbaar. Die gonzende stilte, die als een deken over het dorp hangt, is beangstigender dan de ruïnes. Dat zijn slechts de visuele restanten van wat eens een rustig en gemoedelijk dorp was. Maar die verwijtende stilte, dat tergende zwijgen, dat is ijzingwekkend.

Ik probeer mij het leed en de agonie van die tiende junidag voor te stellen. Daarboven, uit dat gat waar vroeger een raam zat, heeft misschien een moeder verbaasd naar beneden gekeken en gezien hoe de Duitse troepen over de rue Principale binnentrokken. Niet wetende dat zij over drie uur in de hemel zou zijn. Ik probeer het beeld op te roepen van de gruwelijke taferelen die zich in de kerk hebben afgespeeld. Me in te leven in de stervensangst van al die vrouwen en kinderen. Hun laatste minuten te doorleven. Ik zie ze in een lange rij naar binnen gaan, de gang die hen uit dit leven voert omdat er geen uitweg is. Ik hoor het geknal van geweren en mitrailleurs en het gebrul van gewonden en stervenden. Het holle geschreeuw houdt nog lang aan. Dan ebt het weg tot uiteindelijk iedereen zwijgt. Alles wordt weer stil in Oradour.

Weggerukte ziel

In plaats van boos of ontsteld te worden, zoals ik verwacht, ben ik kalm en onbewogen. De verpletterende beelden vinden geen weerklank van lijden, hoezeer ik er ook mijn best voor doe. Hoe kan dat? Normaal blijft er altijd iets mysterieus in de lucht hangen op plaatsen waar iets verschrikkelijks is gebeurd. Het is dan alsof overall schaduwen staan die even schielijk weer verdwijnen als ze gekomen zijn. Maar hier zie ik ze niet. Mis ik nu plotseling die antenne? Er begint een onbehaaglijke wroeging aan me te knagen omdat ik vrijwel geen emotie ervaar. De kerk met zijn verdwenen toren, de verroeste Peugeot van dokter Desourteaux, het keurig gemaakte grasperk dat de stenen geraamten omringt; ik betrap me erop dat ik er zelfs enige schoonheid in zie. Ben ik dan zo harteloos? Of is er iets anders aan de hand?

Ik denk van wel.

Op die rampzalige junidag zijn in Oradour niet alleen de burgers vermoord. De hele ziel is uit het dorp weggerukt. Oude dorpen en steden dragen de ziel van hen die er door de jaren heen

gewoond, gewerkt, gelachen en getreurd hebben. Hun aanwezigheid is er blijven hangen. Hun energie zit als het ware in de stenen gebakken. Ieder dorp heeft zijn unieke karakter omdat het heden doorwalmd is met de geur van het verleden. Zoals een oude kapel haar sacrale atmosfeer dankt aan al die duizenden gebeden die er door de jaren heen zijn opgezegd. Ook hier in de kerk van Oradour is heel veel gebeden. Maar van de gewijde sereniteit is geen spat meer over. Het is een lege ruimte, even karakterloos als een berg-hok. De ziel is eruit vertrokken. De gekruisigde Christus, links naast de ingang, heeft het allemaal zien gebeuren. Een voor een heeft hij ze naar binnen zien gaan, vrouwen en kinderen, opgejaagd door gewapende soldaten. En toen het drama zich voltrok is hijzelf meegestorven en nimmer meer verzezen. Het is een dood beeld zonder emotie, expressie of symboliek.

VAN DE GEWIJDE
SERENITEIT IS
GEEN SPAT MEER
OVER. HET IS EEN
LEGE RUIMTE, EVEN
KARAKTERLOOS
ALS EEN BERGHOK.
DE ZIEL IS ERUIT
VERTROKKEN

De wraak van Oradour

Die leegte, die onvergankelijke stilte, dat volstrekte niets dat iedere bezoeker een bittere smaak in de mond geeft, omdat er geen verleden meer te betreuren valt, dát is de wraak van Oradour. De gespaarde muurborden op de gevel van garagehouder Poutaraut zijn niets meer dan teksten. De rails doen geen beeld oprijzen van levendig tramverkeer. De antieke automobielen hebben nooit een eigenaar gehad. Het verleden is uitgewist. Oradour-sur-Glane heeft zich uit deze boze wereld verwijderd en een afschrikwekkend diep gat achtergelaten.

Voordat ik het zielloze martelaarsdorp verlaat, kijk ik een laatste maal op naar een bemost dak waarvan de draagbalken nog zwart zien van het vuur. En ondertussen vervolgen de vogels opgewekt hun lied. **EN ROUTE**

Dit artikel is een voorpublicatie en verschijnt medio mei in verhaalvorm in **Pariennes herken je aan hun benen**, de nieuwe verhalenbundel van Andy Arnts.